

ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่
The Elderly's Potentiality of Wisdom Usage for Remuneration,
Chiangmai Province

เจิมขวัญ รัชชานันติ

ACADEMIC JOURNAL

UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY
<http://research.uru.ac.th>

ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่

The Elderly's Potentiality of Wisdom Usage for Remuneration, Chiangmai Province

เจิมขวัญ รัชชานันตี*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์1)เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุภายหลังการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการภูมิปัญญา ของผู้สูงอายุเป็นลักษณะที่เคยมีการรวมกลุ่มในการประกอบธุรกิจมาก่อน ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการจัดหาวัตถุดิบ และการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เหตุผลในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งการเสริมสร้างรายได้และในปัจจุบันถ้าจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ควรจะมีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในด้านกองทุนหรือเงินสนับสนุน

ด้านศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ ควรใช้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำกับใคร แต่ไม่มีแหล่งเงินทุน แหล่งสนับสนุน ไม่ใช้อุปกรณ์ เครื่องจักรในการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีเพียงแต่เครื่องมือแบบพื้นบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องหนี้สิน และไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหาร รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาไม่แน่นอนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ได้มีการจัดตั้งรูปแบบองค์กรใด ๆ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ ภูมิปัญญา

*คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Abstract

This research is objected to study the wisdom management style of the elderly participating in a project in order to promote the potentiality of the wisdom usage in Chiang Mai province and to examine the wisdom elderly 's potentiality usage to generate revenue within Chiang Mai province. This research method was the participatory action research (PAR) and the data were collected by the interview. The results showed that the pattern on the wisdom management used to gather in the business group for supplying the materials and train the staff so as to strengthen among the members and increase the income. Nowadays, the community enterprise should be raised; however, the financial support from the government sector should be assisted.

The wisdom elderly 's potentiality usage to generate the occupation and income should propagate the distinctive and unique wisdom, but there were none of fund, supporting resources, equipment, and machinery to transfer the wisdom. The traditional tools were made for demonstrating the wisdom easily and comfortably. The wisdom elderly mostly faced with their debts and could not perform the management fundamental. However, the pattern of the wisdom knowledge were uncertain, it could adapt or change depending on the situations. There was no organization established to publicize the community's own wisdom.

Keywords : The Elderly, Wisdom

บทนำ

จากรายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยพ.ศ. 2552 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 7,274,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.4 ของประชากรทั้งประเทศไทยและคาดว่าในปี 2573 ประเทศไทยจะมีการเพิ่มสัดส่วนของผู้สูงอายุสูงมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) จากสถานการณ์การเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” ดังกล่าว ประกอบกับการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ผ่านมาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบเทคโนโลยีเศรษฐกิจการเมืองสังคมรวมไปถึงการนำค่านิยมตะวันตกมาใช้ในการดำเนินชีวิตส่งผลให้ครอบครัวและสังคมในปัจจุบันมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้นผู้สูงอายุต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวและต้องกลายเป็นภาระของครอบครัวชุมชนและสังคมแต่หากพิจารณาจากโครงสร้าง

ของสังคมไทยในอดีตพบว่าผู้สูงอายุมีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้กับลูกหลานการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับอาชีพแล้วแต่เป็นการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาของผู้สูงอายุทั้งสิ้นจึงนับได้ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีคุณค่าและสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม

โดยปณิธานผู้สูงอายุไทยซึ่งเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการคุ้มครองพิทักษ์สิทธินั้นผู้สูงอายุควรได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สังคมมีโอกาสในการทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสนใจและได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2542: 2-3) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ได้ระบุการเปลี่ยนแปลงของสังคมเอาไว้ว่าปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุซึ่งเป็นโอกาสของประเทศไทยในการขยายตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและการให้บริการด้านอาหารสุขภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์พื้นบ้านประกอบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยเข้าสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและนำความรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิตสร้างและพัฒนาคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น จึงมีการศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ โดยทำการศึกษารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุหลักการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญา และศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่ผู้สูงอายุในชุมชนจะได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ อันจะทำให้ผู้สูงอายุมีความตระหนักในคุณค่าและความสามารถของตนเองสามารถแสดงบทบาททางสังคมในการใช้ภูมิปัญญาและนำประสบการณ์มาทำประโยชน์ให้ตนเองครอบครัวและสังคมเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านี้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเสมือนประชากรกลุ่มอื่นเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้

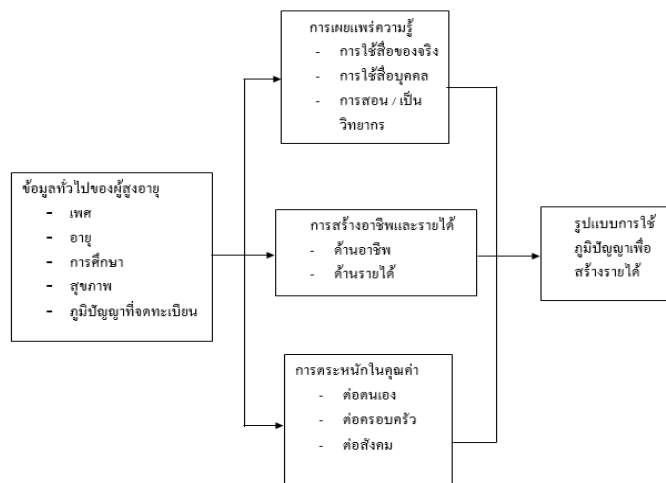
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับประเพณีภูมิปัญญาของผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่โดยค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องเช่นหนังสือตำราเอกสารทางวิชาการเอกสารทางราชการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น
2. ขอบเขตพื้นที่วิจัยศึกษาผู้สูงอายุที่อาศัยในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตของช่วงเวลาวิจัยมีนาคม 2557 ถึงธันวาคม 2557
4. ขอบเขตของประชากรผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาแล้วในปีงบประมาณ 2552 จำนวน 55 คน

กรอบความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาในโครงการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างทีมนักวิจัย กลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ และกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งมีกระบวนการหรือขั้นตอนดังนี้

การสอบถามผู้สูงอายุ จำนวน 55 คน โดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นประเด็นคำถามด้านรูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดจากการไม่ได้รวมกลุ่มสมาชิก

ระดับความคิดเห็นของความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จัดเวทีสาธารณะ ให้กลุ่มผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถึงสภาพความเป็นจริง ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาในการหารายได้ ปัญหาในปัจจุบันและแนวโน้มการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้ตนเองและกลุ่มสมาชิก ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยการจดบันทึก และจัดทำเป็นรายงานเชิงพรรณนา เมื่อได้ข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ นักวิจัยจึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการสัมภาษณ์ปราชญ์ผู้สูงอายุที่ใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ และจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ

สัมภาษณ์ปราชญ์ผู้สูงอายุ ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่น ข้อจำกัดที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และรวบรวมโดยการจดบันทึกและจัดทำเป็นรายงานเชิงพรรณนา

จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อเรื่องความรู้ทางด้านการตลาด และการจัดการบัญชีเบื้องต้น ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมดังกล่าวมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้และฝึกปฏิบัติกลุ่มย่อย ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

ผลการวิจัย

1) ผลการศึกษารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

1.1) ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการรวมกลุ่มสมาชิก

ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการรวมกลุ่มสมาชิกของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญา ส่วนใหญ่เคยมีการรวมกลุ่มสมาชิกในการประกอบธุรกิจ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 โดยประเภทของการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มแม่บ้านหรือพ่อบ้านจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 61.76 สำหรับเหตุผลในการรวมกลุ่มนั้นส่วนใหญ่คือ เพื่อสร้างรายได้จากอาชีพหลักมีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 32.86 และในการรวมกลุ่มในปัจจุบันเพื่อสร้างอาชีพและรายได้นั้น ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าควรจะมีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 65.45 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการรวมกลุ่มสมาชิก

รูปแบบการรวมกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
1) เคยมีการรวมกลุ่มสมาชิก		
เคย	34	61.90
ไม่เคย	21	37.10
2) ประเภทของการรวมกลุ่ม		
2.1) สหกรณ์	2	5.88
2.2) กลุ่มแม่บ้าน/พ่อบ้าน	21	61.76
2.3) วิสาหกิจชุมชน	11	32.36
3) เหตุผลในการรวมกลุ่ม		
3.1) เสริมสร้างรายได้จากอาชีพหลัก	46	32.86
3.2) เผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่รู้จัก	36	25.71
3.3) พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง	33	23.57
3.4) มีหน่วยงาน/รัฐบาลให้การสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่ม	25	17.85
4) ประเภทการรวมกลุ่มในปัจจุบันเพื่อสร้างอาชีพและรายได้		
4.1) สหกรณ์	3	5.45
4.2) กลุ่มแม่บ้าน/พ่อบ้าน	15	27.28
4.3) วิสาหกิจชุมชน	36	65.45
4.4) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	1	1.82

1.2) ระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดจากการไม่ได้รวมกลุ่มสมาชิก

ในส่วนของระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดจากการไม่ได้รวมกลุ่มนั้น เมื่อมองในด้านการจัดการ พบว่า ในส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นในประเด็นงานไม่เป็นระบบมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 รองลงมาคือการขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการและการสื่อสารภายในไม่ชัดเจนที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และการประสานงานภายในไม่ราบรื่นที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ในด้านการผลิต ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ที่ค่าเฉลี่ย 3.96 รองลงมาคืองานเสร็จไม่ตรงเวลาและสมาชิกขาดความชำนาญในการผลิต ที่ค่าเฉลี่ย 3.76 และสินค้าไม่มีคุณภาพ ที่ค่าเฉลี่ย 3.75 ในด้านการตลาด ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นคู่แข่งมีมากขึ้น ที่ค่าเฉลี่ย 4.07 รองลงมาคือช่องทางจำหน่ายมีค่าใช้จ่ายสูงและลูกค้าเดิมลดลง ที่ค่าเฉลี่ย 3.98 และลูกค้าใหม่ลดลง ที่ค่าเฉลี่ย 3.96 และในด้านบัญชีการเงิน ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นการขาดความเข้าใจในการบริหารด้านการเงินยอดขายต่ำ และมีหนี้สินมากเกินไป ที่ค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาคือการขาดเงินทุนหมุนเวียน ที่ค่าเฉลี่ย 3.98 และระบบบัญชีไม่ดีที่ค่าเฉลี่ย 3.96 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความรุนแรงของปัญหา
ที่จะเกิดจากการไม่ได้รวมกลุ่มสมาชิก

ปัญหาด้านต่าง ๆ	จำนวนและร้อยละของความรุนแรงของปัญหา					รวม	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ด้านการจัดการ								
1.งานไม่เป็นระบบ	-	1 (1.8)	14 (25.4)	31 (5.4)	9 (16.4)	55 (100.0)	3.87 (0.70)	ปานกลาง
2.ขาดประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการ	-	2 (3.6)	18 (32.7)	27 (49.1)	8 (14.5)	55 (100.0)	3.75 (0.75)	ปานกลาง
3.การประสานงานภายใน ไม่ราบรื่น	-	2 (3.6)	19 (34.6)	28 (50.9)	6 (10.9)	55 (100.0)	3.69 (0.72)	ปานกลาง
ภาพรวม							3.77	
ด้านการผลิต								
1.ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	-	2 (3.6)	13 (23.6)	25 (45.5)	15 (27.3)	55 (100.0)	3.96 (0.82)	ปานกลาง
2.สมาชิกขาดความชำนาญ ในการผลิต	-	2 (3.6)	17 (31.0)	28 (50.9)	8 (14.5)	55 (100.0)	3.76 (0.74)	ปานกลาง
3.งานเสร็จไม่ตรงเวลา	-	1 (1.8)	21 (38.1)	23 (41.8)	10 (18.3)	55 (100.0)	3.76 (0.77)	ปานกลาง
9.สินค้าไม่มีคุณภาพ	-	2 (3.6)	19 (34.6)	25 (45.5)	9 (16.3)	55 (100.0)	3.75 (0.76)	ปานกลาง
ภาพรวม							3.80	
ด้านการตลาด								
1. คู่แข่งมีมากขึ้น	-	-	10 (18.2)	31 (56.3)	14 (25.5)	55 (100.0)	4.07 (0.66)	ปานกลาง
2.ช่องทางจำหน่ายมี ค่าใช้จ่ายสูง	-	-	13 (23.6)	30 (54.5)	12 (21.8)	55 (100.0)	3.98 (0.68)	ปานกลาง
3. ลูกค้าเดิมลดลง	-	-	11 (20.0)	34 (61.8)	10 (18.2)	55 (100.0)	3.98 (0.62)	ปานกลาง
4. ลูกค้าใหม่ลดลง	1 (1.8)	1 (1.8)	10 (18.2)	30 (54.5)	13 (23.7)	55 (100.0)	3.96 (0.82)	ปานกลาง
ภาพรวม							4.00	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัญหาด้านต่าง ๆ	จำนวนและร้อยละของความรุนแรงของปัญหา					รวม	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ด้านการเงิน/บัญชี								
1. ขาดความเข้าใจในการบริหารด้านการเงิน	-	-	12 (21.8)	31 (56.4)	12 (21.8)	55 (100.0)	4.00 (0.67)	ปานกลาง
2. ยอดขายต่ำ	-	1 (1.8)	7 (12.7)	38 (69.1)	9 (16.4)	55 (100.0)	4.00 (0.61)	ปานกลาง
3. มีหนี้สินมากเกินไป	-	1 (1.8)	10 (18.2)	32 (58.2)	12 (21.8)	55 (100.0)	4.00 (0.69)	ปานกลาง
4. ขาดเงินทุนหมุนเวียน	-	-	17 (30.9)	22 (40.0)	16 (29.1)	55 (100.0)	3.98 (0.78)	ปานกลาง
ภาพรวม							3.99	

นอกจากนี้ หากมองในภาพรวมของระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดจากการไม่ได้รับรวมกลุ่มของสมาชิกในแต่ละด้านแล้ว จะพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านการตลาด ที่ค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาคือ ด้านการเงิน/บัญชี ด้านการผลิต และด้านการจัดการ ที่ค่าเฉลี่ย 3.99, 3.80 และ 3.77 ตามลำดับ

1.3) แสดงระดับความคิดเห็นของความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ

ในส่วนของระดับความคิดเห็นของความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุนั้น ในด้านการจัดการ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับในประเด็นความสามารถในรักษาพนักงานที่มีฝีมือไว้ได้มากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.47 รองลงมาคือพนักงานมีความชำนาญในการผลิตค่าตอบแทนและวิธีการจ่ายมีความจูงใจในการทำงานที่ค่าเฉลี่ย 4.38 และการมีวิธีการประเมินการทำงานของพนักงานที่มีคุณภาพ ที่ค่าเฉลี่ย 4.35 ตามลำดับ ในด้านการผลิต ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นพนักงานมีความชำนาญ ที่ค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมาคือเทคโนโลยีในการผลิตมีความทันสมัยที่ค่าเฉลี่ย 4.20 และเรื่องของความสามารถในการหาแหล่งวัตถุดิบทดแทนได้ที่ค่าเฉลี่ย 4.18 ตามลำดับ ในด้านการตลาด ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นพนักงานขายมีประสิทธิภาพ ที่ค่าเฉลี่ย 4.20 รองลงมาคือมีการโฆษณาหรือการส่งเสริมการขายดีกว่าคู่แข่งที่ค่าเฉลี่ย 4.18 และการมีพนักงานขายเพียงพอ ที่ค่าเฉลี่ย 4.16 ตามลำดับและในด้านการเงิน บัญชี ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในประเด็น

มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ สามารถหาแหล่งเงินทุนสำรองได้ง่าย และสามารถหาต้นทุนสินค้าที่แท้จริงได้ถูกต้อง ที่ค่าเฉลี่ย 4.15 รองลงมามีความชำนาญในการบริหารเงินที่ค่าเฉลี่ย 4.11 และระบบติดตามหนี้มีประสิทธิภาพสามารถกู้เงินด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำ และมีระบบบัญชีที่ดีและมีประสิทธิภาพ ที่ค่าเฉลี่ย 4.07 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน และร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ

ความสำเร็จด้านต่าง ๆ	จำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็น					รวม	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ด้านการจัดการ								
1.พนักงานมีความชำนาญในการผลิต	-	-	5 (9.1)	24 (43.6)	26 (47.3)	55 (100.0)	4.38 (0.65)	ปานกลาง
2.สามารถรักษานักงานที่มีฝีมือไว้ได้	-	-	4 (7.3)	21 (38.2)	30 (54.4)	55 (100.0)	4.47 (0.63)	ปานกลาง
3. ค่าตอบแทนและวิธีการจ่ายมีความสนใจในการทำงาน	-	-	4 (7.3)	26 (47.3)	25 (45.4)	55 (100.0)	4.38 (0.62)	ปานกลาง
4. มีวิธีการประเมินการทำงานของพนักงานที่มีคุณภาพ	-	1 (1.8)	8 (14.5)	17 (30.9)	29 (52.8)	55 (100.0)	4.35 (0.80)	ปานกลาง
ภาพรวม							4.39	
ด้านการผลิต								
1. สามารถหาแหล่งวัตถุดิบทดแทนได้	-	1 (1.8)	7 (12.7)	28 (50.9)	19 (34.6)	55 (100.0)	4.18 (0.72)	ปานกลาง
2. พนักงานมีความชำนาญ	-	-	10 (18.2)	21 (38.2)	24 (43.6)	55 (100.0)	4.22 (0.74)	ปานกลาง
3. เทคโนโลยีในการผลิตมีความทันสมัย	-	-	10 (18.2)	24 (43.6)	21 (38.2)	55 (100.0)	4.20 (0.73)	ปานกลาง
ภาพรวม							4.20	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความสำเร็จด้านต่าง ๆ	จำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็น					รวม	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ด้านการตลาด								
1. มีพนักงานขายเพียงพอ	-	-	10 (18.2)	26 (47.3)	19 (34.5)	55 (100.0)	4.16 (0.71)	ปานกลาง
2. พนักงานขายมีประสิทธิภาพ	-	-	7 (12.7)	30 (54.6)	18 (32.7)	55 (100.0)	4.20 (0.65)	ปานกลาง
3. มีการโฆษณาหรือการส่งเสริมการขายดีกว่าคู่แข่ง	-	1 (1.8)	7 (12.7)	28 (50.9)	19 (34.5)	55 (100.0)	4.18 (0.72)	ปานกลาง
ภาพรวม							4.18	
ด้านการเงิน/บัญชี								
1. มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ	-	-	13 (23.6)	21 (38.2)	21 (38.2)	55 (100.0)	4.15 (0.78)	ปานกลาง
2. ระบบติดตามหนี้มีประสิทธิภาพ	-	-	15 (27.3)	21 (38.3)	19 (34.5)	55 (100.0)	4.07 (0.79)	ปานกลาง
3. สามารถหาแหล่งเงินทุนสำรองได้ง่าย	-	-	11 (20.0)	25 (45.5)	19 (34.5)	55 (100.0)	4.15 (0.73)	ปานกลาง
4. สามารถกู้เงินด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำ	-	-	10 (18.2)	31 (56.4)	14 (25.5)	55 (100.0)	4.07 (0.66)	ปานกลาง
5. ได้รับเครดิตจากผู้ขายวัตถุดิบ	-	1 (1.8)	9 (16.4)	30 (54.5)	15 (27.3)	55 (100.0)	4.07 (0.72)	ปานกลาง
6. มีความชำนาญในการบริหารเงิน	-	1 (1.8)	10 (18.2)	26 (47.3)	18 (32.7)	55 (100.0)	4.11 (0.76)	ปานกลาง
7. มีระบบบัญชีที่ดี/ มีประสิทธิภาพ	-	-	10 (18.2)	31 (56.4)	14 (25.4)	55 (100.0)	4.07 (0.66)	ปานกลาง
8. สามารถหาต้นทุนสินค้าที่แท้จริงได้ถูกต้อง	-	-	9 (16.4)	29 (52.7)	17 (30.9)	55 (100.0)	4.15 (0.68)	ปานกลาง
ภาพรวม							4.10	

2) ผลการศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ

ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งได้ระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 55 คน เกี่ยวกับการหารายได้เพิ่มเพื่อให้สอดคล้องตามแนวทางการพึ่งตนเองโดยการจัดเวทีสาธารณะโดยการเปิดเวทีให้กลุ่มผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถึงสภาพความเป็นจริงและศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุรวมถึงปัญหาในปัจจุบันและแนวโน้มการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้ตนเองและกลุ่มสมาชิกในอนาคต (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 การรวมกลุ่มระดมความคิดเห็น

ผลการศึกษาในสภาพความเป็นจริงและศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาในสาขาที่ตนเองถนัด ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันมาก ทำให้ไม่สามารถทราบว่ามีภูมิปัญญาประเภทใดบ้าง โดยภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากการศึกษาและความสนใจอยากรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัวและครูอาจารย์ในสมัยก่อน อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองไปสู่คนอื่น ๆ ได้ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในหลายด้านทั้ง ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านรายได้ ปัญหาด้านความทรงจำ ปัญหาด้านความร่วมมือ และปัญหาด้านการศึกษา

จากประเด็นปัญหาที่ได้รับจากการเปิดเวทีสาธารณะข้างต้นจึงทำให้ได้รับแนวทางที่อาจช่วยเหลือและแก้ไขด้วยการวิจัยคือปัญหาด้านสังคมที่ต้องให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาแสดงความรู้ความสามารถในเวทีสังคมทุกระดับและควรยกย่องเชิดชูในภูมิปัญญานั้นๆ ในด้านสุขภาพ ต้องให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาออกกำลังกายและได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านการแพทย์ตามสภาพการณ์ในปัจจุบันในด้านรายได้ ต้องเพิ่มช่องทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญา

ในด้านความทรงจำ ต้องให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาได้จดบันทึกหรือมีผู้จดบันทึกภูมิปัญญาต่างๆ เพื่อนำมาเผยแพร่และจัดการองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาเฉพาะด้านนั้นต่อไปด้านการร่วมมือกันควรให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาได้มีโอกาสพูดคุยพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ระหว่างกัน รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพและรายได้และการศึกษาควรให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เมื่อทราบถึงประเด็นปัญหาต่างๆ ข้างต้น ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสัมภาษณ์ปราชญ์ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาและใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้

คัดเลือกปราชญ์ผู้สูงอายุที่มีการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้มาต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี เพื่อแสดงถึงความสำเร็จและยั่งยืนของการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างแท้จริง จำนวน 5 ราย จากเอกสารวิชาการลำดับที่ 33/2555 โครงการคลังปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ “อัยสอนหลาน” สืบสานภูมิปัญญาไทย ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย นายโม่ะ เหลี่ยมแสง ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม จักสาน นางคำแพง สายธรรม ภูมิปัญญาด้าน อุตสาหกรรม หัตถกรรม จักสาน นายสม มุลละ ภูมิปัญญาด้านศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม นางศรีนิต เจริญเมือง ภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และนางแว่นคำ ละลา ภูมิปัญญาด้านการแพทย์และสาธารณสุข (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์ปราชญ์ผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์พบว่าจุดเด่น และข้อจำกัดที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย 1) วิสาหกิจชุมชนมีความน่าเชื่อถือในมุมมองด้านกฎหมาย 2) วิสาหกิจชุมชนมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 3) วิสาหกิจชุมชนมีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มลักษณะนี้มากมายและ 4) วิสาหกิจชุมชนเป็นรากฐานของการรวมกลุ่ม

- เพื่อสร้างอาชีพและรายได้แบบพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง และในส่วนของข้อจำกัด ประกอบด้วย
- 1) วิสาหกิจชุมชนต้องมีบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้านและมีใจอาสาทำงานเป็นคณะกรรมการ
 - 2) วิสาหกิจชุมชนมีขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มหลายขั้นตอน และใช้เอกสารประกอบหลายประเภท
 - 3) วิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มที่สร้างรายได้และอาชีพในพื้นที่จำกัด ไม่สามารถขยายออกไปในต่างประเทศได้และ
 - 4) วิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยภาครัฐ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องอาจต้องยกเลิกกลุ่มหรือไม่สามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มได้

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ

การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลสำหรับใช้ในการเตรียมความพร้อมสู่การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสร้างอาชีพและรายได้แบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมเรื่อง “ความรู้ทางด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน” พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการตลาดจากวิทยากรโดยมุ่งเน้นการตลาดขั้นพื้นฐานมองเห็นภาพรวมของการแข่งขันเชิงพื้นที่ การเขียนแผนธุรกิจ นอกจากนี้ยังการฝึกอบรมเรื่อง “จัดการด้านบัญชีเบื้องต้นของวิสาหกิจชุมชน” ซึ่งทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ วิธีบันทึกบัญชีครัวเรือนและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดสภาพคล่องในการใช้จ่ายเงิน (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ

นอกจากนี้ยังมีการร่วมศึกษาดูงาน “ทัศนศึกษาดูงานของกลุ่มผู้สูงอายุ” ทำให้กลุ่มได้รับองค์ความรู้ด้านการตลาดหลายรูปแบบทั้งการทำการตลาดที่ต้องทำงานเป็นทีมและต้องมีผู้นำที่เข้าใจในการนำแนวคิดการทำธุรกิจหรือการตลาดที่แท้จริงอันนำมาซึ่งการประยุกต์ใช้ในการตลาดของกลุ่ม

สรุป

ในการศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผลการศึกษาพบว่า ในระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดจากการไม่ได้รวมกลุ่มสมาชิก ในด้านการจัดการ พบว่า ในส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นในประเด็นงานไม่เป็นระบบมากที่สุดในการผลิต ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ในด้านการตลาด ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นคู่แข่งมีมากขึ้น และในด้านบัญชีการเงิน ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นการขาดความเข้าใจในการบริหารด้านการเงินยอดขายต่ำ และมีหนี้สินมากเกินไป ในส่วนของระดับความคิดเห็นของความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ และในส่วนของระดับความคิดเห็นของความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุนั้น ในด้านการจัดการ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับในประเด็นความสามารถในรักษาพนักงานที่มีฝีมือไว้ได้มากที่สุด ในด้านการผลิต ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นพนักงานมีความชำนาญในด้านการตลาด ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นพนักงานขายมีประสิทธิภาพ และในด้านการเงิน บัญชี ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุประเด็นมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอสามารถหาแหล่งเงินทุนสำรอง และสามารถหาต้นทุนสินค้าที่แท้จริงได้ถูกต้อง

ในส่วนของการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ คณะนักวิจัยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสร้างอาชีพและรายได้แบบพึ่งพาตนเอง โดยจัดกิจกรรมเรื่อง “ความรู้ทางด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน” ฝึกอบรมเรื่อง “จัดการด้านบัญชีเบื้องต้นของวิสาหกิจชุมชน” การร่วมศึกษาดูงาน “ทัศนศึกษาดูงานของกลุ่มผู้สูงอายุ” ทำให้กลุ่มได้รับองค์ความรู้ด้านการตลาดหลายรูปแบบทั้งการทำการตลาดที่ต้องทำงานเป็นทีมและมีผู้นำที่เข้าใจในการนำแนวคิดการทำธุรกิจหรือการตลาดที่แท้จริงอันนำมาซึ่งการประยุกต์ใช้ในการตลาดของกลุ่ม

อภิปรายผล

กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ จังหวัด เชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีภูมิปัญญาและถ่ายทอดภูมิปัญญาในลักษณะการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์จริงแต่จะมีความเคยชินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบเดิมๆ คือรอให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาและรับการถ่ายทอด ซึ่งจะต้องแก้ไขด้วยการสร้างแนวคิดและปลูกฝังให้กลุ่มผู้สูงอายุแต่ละคนได้เห็นถึงความจำเป็นในการรวมตัวกันเพื่อสร้างอาชีพและรายได้แบบยั่งยืนและพึ่งพาตนเอง ซึ่งเพ็ญรินทร์ สารทจำเริญ (2549) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพต้องรู้ว่าตนเองมีประโยชน์มีความหมายกับคนอื่น จะเกิดความภูมิใจสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (2554) ที่ว่าผู้สูงอายุที่มีคุณค่าและศักยภาพสมควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีมาตรการส่งเสริมด้านการงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ รวมถึงผลการวิจัยของวารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) ที่พบว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและการนำภูมิปัญญาไปใช้นั้นสามารถทำได้โดยการถ่ายทอดจากการรวมกลุ่มจนในที่สุด “ภูมิปัญญา” ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับสังคมไทยต่อไป รวมถึงการรวมกลุ่มที่มีความน่าเชื่อถือและมีกฎหมายมารองรับ เป็นการหลีกเลี่ยงกับปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง และต้องมีผู้นำกลุ่มที่เข้าใจในหลักของการทำรวมกลุ่มที่แท้จริงด้วยและจากประเด็นแนวคิดในการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเป็นเพียงแค่การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ แต่มีได้นำไปลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นผลแต่อย่างใด เพราะกลุ่มชาวบ้านยังขาดองค์ความรู้และขาดผู้นำกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ด้านการทำธุรกิจชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางแก้ไขนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มกันที่เข้มแข็งต้องพัฒนาแนวคิดการทำธุรกิจใหม่ ซึ่งหากกลุ่มนำไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังแล้ว ก็จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพทางธุรกิจให้เข้มแข็งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของประยุทธพาณิชนอก (2553) พบว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับบริบทชุมชนและชาติพันธุ์ควรส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน ตลอดจนมีการสืบทอดค่านิยมใหม่ในชุมชน ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาและถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้แบบพึ่งพาตนเอง จังหวัดเชียงใหม่มีจุดแข็งอยู่หลายประการที่สามารถนำมาใช้ร่วมกับโอกาสทางการตลาดที่มีอยู่ ได้แก่ จากการที่กลุ่มมีประสบการณ์ในการผลิตผ้าฝ้ายทอมือมายาวนาน มีการลองผิดลองถูก ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองให้กับผู้สนใจจนได้ผู้ที่มีทักษะดี ประสบการณ์มาก คุณภาพดีและมีคุณค่าทางจิตใจ ย่อมจะได้เปรียบด้านการประหยัดเนื่องจากการมีประสบการณ์ (Learning Curve Effect) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) ที่ว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมนำมาผสมผสานกับประสบการณ์ประยุกต์เข้ากับแนวคิดใหม่

ปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ทำให้สมาชิกสามารถพึ่งพาตนเองได้และหากได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลในด้านต่างๆ ที่ดีแล้ว ก็จะ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ทางกลุ่มต้องมีความเข้าใจ ความตั้งใจและ มุ่งมั่นที่จะนำเอาแนวคิดการตลาดชุมชนมาใช้อย่างจริงจังด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ในระยะยาว นอกจากนี้การทำธุรกิจชุมชนมิใช่มุ่งหวังแต่รายได้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการเรียนรู้ ความร่วมมือ ความสามารถในการผลิต การจัดการทางการตลาด ความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน ความยั่งยืน และการ รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. นักวิจัยควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการผลักดันการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยต้องมีระยะเวลาการวิจัยที่มากขึ้น
2. ควรติดตามความก้าวหน้าของสมาชิกผู้สูงอายุถึงการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ: เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ: เทพวานิสัย
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2545). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (2545-2564)**. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาพลาดพร้าว.
- คมสัน ไชยโชติช่วง. (2547). **การศึกษากระบวนการทำและการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านด้านหัตถกรรมการทำถังไม้เพื่อวิถีชีวิตชุมชน เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- จิรวุฒิ ศิริรัตน์. (2546). **การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศพล กฤตพิสิฐ. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ต่อการท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปทุมมาศ สุทธิสวัสดิ์. (2548). **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาศิลปะการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

- ปริญญช พิบูลสรารุช. (2552). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประยุทธ์ พานิชนอก. (2553). **กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ชุมชนเทศบาลตำบลบ้านกรวดปัญญาวัดน์ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประเวศ วะสี. (2530). **การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ชุมชนพัฒนาศูนย์เอกสารเพื่องานพัฒนาชนบท.
- เพ็ญนรินทร์ สารทจำเริญ. (2549). **การศึกษาทักษะของผู้สูงอายุต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารุณี พงษ์ภิญโญ. (2545). **ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏเลย.